

ФРІДРІХ НІЦШЕ ДЛЯ СУЧАСНОЇ ЛЮДИНИ

Сліпенький В.В.

Науковий керівник – канд. філос. наук, доц. Горячковська Г.М.
Харківський національний університет радіоелектроніки
61166, Харків, пр. Науки, 14, каф. Філософії, тел. (057) 702-14-65
E-mail: <d_philosophy@nure.ua>

The twentieth century was a terrible incarnation of the 'ubermensch': the world was divided by dictators who forged Zarathustra's teachings for the sake of power. Morally weak people, through aggression and lust for conquest, became a mass and lost what little freedom they had left. Christian dogmas and traditions were squeezed out by lust for revenge, personality cults and ideological wars. The humiliation of man reached a climax: in man the creator was killed, leaving a hollow performer. Regimes fell one by one, but the spectre of totalitarianism remained. Modern man needs Nietzsche again.

«Нещасним або щасливим людину роблять тільки її думки, а не зовнішні обставини. Керуючи своїми думками, вона управляє своїм щастям.» [1] Це висловлювання Фрідріха Ніцше – дороговказ людству, яке не перестає шукати серед себе «надлюдину». Іноді видається, що його провокаційний виклик став виключно предметом інтелектуальних спекуляцій, і згодом ніцшеанська філософія перетворилася на антологію пророцтв. Хоча, навряд чи власне цього прагнув автор. Свого часу А. Швейцер писав про Ф. Ніцше, як про людину, що «заклопотана духовним майбутнім людства» і вважає, що «будь-яка етика покоїться перш за все на індивідуальній етиці» [2]. Зруйнувати кайдани затверділої моралі, повстати проти рабського мислення, перетворити, очистити дух та волю від «старих скрижалей» моралі, зростити надлюдину – амбітна мета ніцшеанської етики завжди актуальна. Ніцше повстав проти моралі низької, рабської, натомість відновив вищі цінності особистості. Ідея протистояння і постійної боротьби, перш за все, з самим собою, – ознака свідомої людини. Для Ніцше християнська етика була неспроможна як така, що згладжує гостроту особистого вибору і відповідальності. Бог помер у свідомості людей, які розчинилися у сліпому наслідуванні моральних настанов. Що змінилося за останні сто років?

XX століття стало жахливим спотворенням ідеї «надлюдини»: світ поділили «хами»-диктатори, які підробили вчення Заратустри заради влади. Морально слабкі через агресію та жагу підкорення перетворилися на масу і втратили залишки волі. Християнські догми та традиції були вичавлені жагою помсти, культами особистостей та ідеологічними війнами. Приниження людини досягло апогею: в людині вбивали творця, натомість залишаючи пустотілого виконавця. Режимми впали один за одним, але примари тоталітаризму залишилися. Спокуса підкорення завжди загрожує людині у нескінченних циклах вічного повернення.

Тема натовпу і кумира у Ніцше пов'язана з культом держави – «холодного чудовиська», що «керує похмурими і порожніми масами», але в цілому вказує на вічну загрозу авторитету. У кожного часу свої кумири. Сучасна секулярна людина тяжіє до комфортного життя; замість християнської етики сповідує світську утилітарну, що має відверто споживацький зміст. Раціональний погляд на речі скутий планом і чіткою прагматикою заради ефективності. Образ «надлюдини» активно споживається через комерційні проекти. Проблеми особистого вибору, самопізнання, самореалізації нікуди не поділися. Але їх намагаються вирішити численні тренінги, курси, заняття, що пропонують особистісний або професійний розвиток. Хіба про це казав Ніцше – воля до влади – це воля до влади над самим собою, опанування свого духу? А ще він казав: «Наша віра в інших видає те, у що ми хотіли б вірити в нас самих.» [1] Авторитет не дозволяє людині творити нові цінності. Наш дух, як «верблюд», покірно тягне на собі цінності, ідеали, нав'язані ззовні. І де той індивідуальний «лев», що здатний жорстко розчистити місце всередині кожного з нас для нових цінностей і нового шляху вперед? І як після тої агресії стати «дитиною», відкритою до пізнання і гри творення-творчості. «Найбільш небезпечний ворог – це ти. Потрібно спалити себе для себе ж нового». Людина, як і в часи Ніцше, потребує духовного потрясіння, переавантаження, оновлення. Сучасна людина потребує Ніцше.

Бути надлюдиною означає бути особистістю, яка має самовладання і відповідальність, сповнена життєвої енергії творця, позбавлена заздрості, злоби, ненависті. «Сходячи, необхідно перемагати себе» [1]. Подолати своє власне «я» та мати любов до дальнього. У світі, де людина споживає образ «надлюдини» для розвитку самої себе, важко здійснити себе. Шлях до надлюдини починається з усвідомлення себе, звільнення від комфорту стадності і трендів, починається з володарювання над собою та своїми думками. «В людині тварина і творець з'єднані воедино: в людині є матеріал, уламок, глина, бруд, безглуздя, хаос; але в людині є також і творець, скульптор, твердість молота, божественний глядач і сьомий день – чи розумієте ви це протиріччя?». Глибока ідея любові, поваги і віри в людину, звернена до кожного особисто здатна раз за разом рятувати людство від помилок минулого.

Перелік посилань

1. Ницше Ф. Так говорив Заратустра. / Ф. Ницше. – СПб.: Издательский Дом «Азбука-классика», 2008. – 336 с.
2. Швейцер А. Культура и этика. / А. Швейцер. – М.: Просвещение, 1973. – 273 с.